

РАЗВИГОР

ЛИТЕРАТУРЕН ЛИСТ

ИЗЛИЗА ЕДИН ПЖТ В СЕДМИЦАТА

АБОНАМЕНТ:

За година 96 лева
„ 6 месеци. 48 „
„ 3 „ 23 „

39

Един брой 2 лв.

ТЕЛЕФОН 779

КНИГОИЗДАТЕЛСТВО АЛ. ПАСКАЛЕВ
Отдел на „Графика“ — А. Д. — София

Редактор АЛ. БАЛАБАНОВ

София, 23 септември 1921 год. — I.

ИВАН ВАЗОВ

Тежко на тоя поет или артист, когато въздигат само за това, защото той е син на този или на онзи народ. Обичат го или го ценят, защото е българин, защото е български и по тоя начин разбират живота на неговата поезия, на неговото изкуство.

Вазов е българският народен поет, не защото е българин, защото е български, а защото е поет. И не поради сюжетите си, а поради духа си Вазов е български. И най-добре може да се почувствува това като четеш не „Под Игото“, не „Епопея на забравените“, не „Борислав“ и пр., а като четеш нещо от него на съвсем обща тема, все едно дали е то за немец, за френец, за италианец. Особено това личи в лириката му. И там се говори за небето, за морето, за слънцето, люби се, мрази се — но съвсем по български. Тъкмо въз основа на подобни схващания писах още миналата година, че българина се чувствува най-много българин, когато чете Вазова.

Но преди всичко той е поет.

Много трудно е да се определят тий скоро места на писателите и на поетите в литературната история на един народ. Съвременниците са затова съвременници, за да бждат слепи, за да сбъркат пътя. Невъзможно е да се намери реда на Вазова във всеобщата история на литературата.

Но той и там все ще има един свой ред. И не само като представител на поезията на един народ, и не само защото, като истински народен поет, ще се зачита повече отколкото някои други, а защото и той е един огън, който поддържа през вековете огнището на поезията на нашия свят.

В романа си Вазов е увлекателен, жив, има хумор, мери на едро, напада с добродушно пристрастие тия лица, които му са неприятни. А най-голямата сила на неговия роман е това, което „лирическите хлапаци“ смятат за негова слабост: не идеи, не проблеми световни интересуват Вазова, а само обстоятелства, чисто човешки или обществени обстоятелства. Тях той дири, осветлява ги със своята поезия, показва ни ги, движи ги пред нас.

И само тия разкази от Вазова, които в това отношение са като романите му, само те имат голяма стойност. В другите, в тия, в които и той се увлича да разгадава разни проблеми — в тях поетът е изгубен, силата му е пресекнала, не ни интересува повече отколкото да видим, как един българин се справя с тия или ония въпроси — от просто любопитство.

Но във всичките разкази на Вазова има една рядка човешина, една топлина, един силен сърдечен живот. Вазов не разсъждава, а си представя, а чувствува, а вижда, как се радват и страдат хората му, как треперят, как се вълнуват от това, което засяга само тях. И всичко това предава или само в един спокоен разказ или пжк в живи, естествени диалози.

И ако Вазов не отиде тий далече и в драмите си, то е защото и там остана верен на романа си, остана си само с обстоятелствата. А за драмата би трябвало вече обстоятелствата да се напоят с тежки човешки и световни

проблеми, да се отиде над земята и зад гроба и във вечността — и там да се светне, или поне да се разбърка.

Но все пак, Вазовите драми имат свой стил, те са не лични драми, а обществени, т. е. патриотически, политически, исторически — от тоя мир са техните идеи. Със жив диалог, с външно бурни сцени, с български драматизъм.

От всичко най-горе не поставям лириката на Вазова, макар и да я оставих най-подире. Вазов в своята лирика може да се наподобява на арфа, окачена

в някоя гора. Тя не живее своя живот, тя виси и издава своите хубави звукове — и кога я досегне някоя вейка, и кога я клъвне или с крило допре някоя птица и кога я разлилее вятърът или само ехото от някъде.

Силата и на лириката на Вазова е там, а не в дълбоки мисли, в смели образи, в яростни бунтове.

Българският език се развива хубаво и бърже, богатее шеметно, става силен с всяка година. Иван Вазов никога не остана по-надире от българският език.

Ал. Балабанов

Иван Вазов

Иван Вазов умря.

Грандиозния мраморен стълб, който крепеше кръжния купол на цяла една епоха, рухна.

Можем ли да си представим какво би било без Вазов от освобождението насам. Какво празно щеше да бжде цялото това време, колко просто и безсърдечно. Защото от тогава и до днес не се роди друг мжж-силен, по-характерен, по-светъл и по-талантлив, който да носи и запечата така неуклонно, така ритмично и така завършено всички борби и идеали на

тая епоха, всичката ѝ гордост от сенките на миналото, всичката ѝ вяра в бъдещето, всичката ѝ наивна радост и трагична скръб в настоящето.

Неговото име бе символ. Той беше гигант и бляска на неговото чело се виждаше от всички паломници граници на нашето отечество, от всички кътове на българското племе.

Той беше и велик образ на литературатор труда си, с моралната сила на личността си и на произведенията си.

С неговата смърт нашата бедна литература остана без лик.

Елин-Пелин

Две думи върху теорията за фасулковците

Литературните критици, които ще има да се занимават с обстоятелството разглеждане и оценяване на Вазовите трудове, са длжници да се спрат на особено върху теорията за фасулковците, чрез която се направиха на времето опити, да се подобие значението и славата на Вазова.

Според тая теория, колкото един писател се разбира от повече души, колкото, с други думи, той е по-ясен, по-образен, по-ефектен, по-желан и боготворен от повече четци, толкова той бил по-посредствен, толкова по-малка художествена стойност имали неговите произведения; писа се дори в предговора на една стихотворна сбирка от П. Яворов, че когато едно поетическо творение се удостои да излезе във второ издание, ние би трябвало да се усъмним в неговата художественост; и всичко това бяха камъни, които се хвърляха все във Вазовата градина; защото от него се възхищаваха и широките маси, или фасулковците, както бяха наречени.

Изтъкването на тая теория не обезсърдчи Вазова и не го накара да се отрече от своите поетически приеми; той продължи да работи все със същата енергия и в същия дух до края на живота си; и българската книжнина само спечели от това. Но тая теория даде един вид патент на разни бездарници, да се гордеят със своите мъгляви и неразбираеми писания, които те смятат и презират за някакво си висше, недосегаемо изкуство, без да подозират, че най-великото изкуство състои в това именно, да можеш да изкажеш най-философските истини и най-дълбоките чувствавания, да предадеш най-висшите и най-оригинални поетически образи с езика на най-простия.

Ир. Пеев-Плачков

И той отмина

След години, едва ли някому би дошло на ум — когато се рови из тефтерите на литературната ни история — да каже, че Вазов е умрял „преждевременно“. „неочаквано“, „внезапно“. Напротив дори — ще се удивлява на тая дълголетност и рядка издръжливост, при такава непрекъсната — и то книжовна — работа.

За нас, съвременниците, обаче, смъртта му бе съвсем неочаквана — въпреки дългия му живот и дейност, въпреки напредналата му възраст. По-право, именно поради дългия му живот: ние бяхме навикнали той да устоява винаги, да бжде винаги при нас. Понякога и без да признаваме това, — но ние винаги го чувствувахме помежду си. — Виждахме да си отиват един по един неговите съвременници, видяхме да отминават и следващи поколения, а той — като самотния бор —

... живеят тук години безчетни
Със бури и хали в неспирна борба,
И мразове зимни и пекове летни
Минуват безследно над горда глава.

— а той, винаги оставаше... И ние помислихме — не, ние не мислехме, че и той в живота ще умре, за да оживее във смъртта — безсмъртен във своите творения.

И днес, той си отиде. Тих, спокоен, доволен. Един хубав заник на добре наченат, и в упорен, ползотворен труд мина ден.

Едва ли той можеше да иска повече едва ли някой би искал повече от него. — И затова — всичко е добре.

Т. Т. Борков